

УДК 331.55:330.131.7:36(477)
JEL E24, J61

В. Я. Бідак

Методологічні засади ідентифікації міграційних ризиків у фокусі конфліктної ситуації в Україні

Розкрито методологічні засади ризикогенності міграційних процесів у країні, спричинених факторами екзогенної та ендогенної дії (політичного, економічного, соціального характеру), щодо ідентифікації новітніх міграційних ризиків у контексті мілітарних загроз. Визначено класифікаційні ознаки типологізації ризиків, а також фактори їхнього утворення та акумуляції дефіцитності базових соціально захисних потреб вимушених мігрантів. Доведено, що в подоланні основного ризику життєзабезпечення вимушених мігрантів найсуттєвіше значення відіграє створення умов зайнятості та інших форм реалізації їхнього потенціалу на основі впровадження моніторингу міграційних процесів за соціально-економічними та демографічними індикаторами. Водночас налагодження ефективної соціальної інтеграції мігрантів у приймаючий регіон-соціум має нівелювати прояви ризиків інтеграції мігрантів: девіантних, майнових, захисних, соціоментальних. Обґрунтовано, що державна міграційна політика має працювати на випередження прояву соціальних ризиків (протидія масовому виїзду працездатного населення за межі України) шляхом впливу на відповідні міграційні чинники та покращення добробуту населення загалом.

Ключові слова: міграційні процеси, вимушена міграція, ризикогенність, міграційні ризики, соціальна захищеність мігрантів, внутрішньо переміщені особи.

Постановка проблеми. Зростання обсягів міграційних потоків в Україні, спричинених факторами екзогенної та ендогенної дії, зокрема політичного, економічного, соціального характеру, рефлексуються у сприйнятті міграційної активності як певного виду соціального захисту населення від наростаючої ризикогенності в суспільстві. Так, міграція стає закономірним проявом, ресурсом, необхідним для підтримання чи збалансування економічних, демографічних, навіть соціо-культурних систем. У цьому аспекті результуючим ефектом бачень, дій та узгодженості чи співпраці державних, регіональних, місцевих, а також міжнародних ініціатив щодо соціального захисту та безпеки мігрантів у полі підвищеної ризикогенності є їхні потенційні можливості для задоволення потреб, які відображаються в понятті «соціально-економічної захищеності мігрантів». Виходячи з численних недоліків базової соціально-економічної захищеності трудових мігрантів-громадян України, як ніколи визріває потреба активізації співпраці з інститутами громадянського суспільства, громадськими об'єднаннями, релігійними, благодійними організаціями, професійними спілками та їхніми об'єднаннями, організаціями роботодавців, іншими невідприємницькими товариствами й установами, легалізованими відповідно до законодавства України. Особливо важливим є налагодження тепер ефективних комунікацій з інститутами самоорганізації мігрантів. Вони починають виступати як суб'єкти соціального захисту, як партнери держави у формуванні та здійсненні міграційної політики.

Аналіз останніх досліджень. Індикатори масштабності, тривалості, ризикогенності міграції, які пронизують майже усі сектори національної економіки, підняли актуальність і гостроту міграційної проблематики, зумовили підвищення нтересу до неї цілого корпусу експертів, аналітиків, загалом учених такої галузі знань, як міграціологія. Наукові розвідки в теоретико-прикладному аспекті досліджень міграції населення та проблем, пов'язаних з її менеджментом, здійснені низкою вітчизняних науковців: О. Власюк, І. Бондар, П. Гайдуцький, Е. Лібанова, Ю. Макогон, О. Малиновська, С. Пирожков, О. Позняк, І. Прибиткова,

© В. Я. Бідак, 2018.

М. Романюк, У. Садова, Л. Семів, М. Шульга та ін.; на соціально-захисній проблематиці та питаннях інтеграції мігрантів у приймаючий соціум фокусували свою дослідницьку увагу М. Кравченко, Н. Філіпова, Р. Теслюк, О. Левицька, М. Біль, О. Риндзак та ін.; проблемам ризикованості вимушеної міграції присвятили напрацювання В. Горбулін, С. Пирожков, Д. Демчук, О. Макаров та ін.; а також зарубіжні вчені, зокрема Д. Беррі, Д. Боргес, К. Кельдстадлі, Д. Массей, В. Охель та ін. Попри численні публікації, які з'явилися останніми роками, в Україні поки немає цілісної уяви про соціозахисну та соціобезпекову доктрину державної міграційної політики. Недостатньо досліджено теоретико-методологічний і методичний апарат оцінювання та аналізу стану соціальної захищеності прав і свобод вимушених мігрантів в умовах підвищеної ризикованості, не означені структурно-кваліметричні референти системи соціального захисту мігрантів по осі «моніторинг – ризики – міграційна політика».

Метою статті є визначення і розкриття методологічних засад ризикованості міграційних процесів стосовно ідентифікації класифікаційних ознак міграційних ризиків і факторів їхнього утворення в умовах мілітарної загрози національній безпеці України.

Основні результати дослідження. На перетворення трудової міграції з простого руху в потужний соціальний інститут, на виникнення організаційних форм реалізації інтересів трудових мігрантів, на появу тих чи інших об'єднань, центрів соціального захисту людей праці реагує, правда поволі, державна ідеологія соціального захисту прав і свобод українських трудових мігрантів.

У державі реалізована необхідність прийняття закону України «Про зовнішню трудову міграцію», у якому загалом визначені правові та організаційні засади державного регулювання зовнішньої трудової міграції та соціального захисту громадян України за кордоном (трудовах мігрантів) і членів їхніх сімей; прописано права трудових мігрантів, зокрема на належні умови праці, винагороду, відпочинок і соціальний захист (регулюються законодавством держави перебування та міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України); а також визначено порядок оподаткування доходів трудових мігрантів. Закон стає важливою складовою діяльності держави у сфері лібералізації візового режиму з ЄС [1]. Однак зростаюча міграційна активність громадян у контексті пріоритетів національної безпеки України, яка набрала масового характеру, вимагає передовсім свого інституційного забезпечення. Йдеться про необхідність наукового обґрунтування закономірностей та особливостей формування, територіальної організації і розвитку соціально-економічної захищеності мігрантів як системи та вироблення новітніх механізмів її забезпечення, особливо після політичних подій 2013-2014 рр., з анексією Криму і окупацією Донбасу, з відмежуванням з цих регіонів 18% населення і втратою 20% ВВП, позбавленням значної частини добувної і переробної промисловості.

Підкреслимо, що результатом подій на Донбасі стали величезні незафіксовані державною статистикою *міграційні втрати* населення від зовнішньої міграції та формування нового для України типу міграцій населення, поява в країні *внутрішньо переміщених осіб* (ВПО), що призвело до перерозподілу населення, зокрема його працеективної категорії між регіонами. Загальні підтверджені втрати населення України через міграцію внаслідок конфлікту становлять 1,1 млн осіб. До цього числа необхідно додати втрати від збільшення інтенсивності переходу тимчасової зовнішньої трудової міграції в постійну форму. Таким чином, кількість зовнішніх трудових мігрантів, які не повернуться в Україну, збільшується принаймні на 200-300 тис. осіб. Тому загальні, не зафіксовані державною статистикою, міграційні втрати населення України упродовж 2014-2015 рр. оцінювались у 1,3-1,4 млн осіб, більшість яких припадала на Донецьку та Луганську області [2].

Аналіз офіційних статистичних даних щодо міграційних процесів у регіонах країни впродовж 2015-2017 рр. засвідчує значний міграційний приплив вимушених переселенців, передовсім у м. Київ та Київську область, а найбільше у міста Харківської, Одеської, Львівської та інших областей. Загалом фіксується

збільшення населення в цих адміністративно-територіальних одиницях в обсягах 5,0-6,4%. В інших регіонах спостерігається незначна динаміка переселення ВПО, що не змінює загальну тенденцію міграційного відтоку. При цьому у решта 17 областей сальдо міграції залишається від'ємним головню через дію економічних чинників трудової міграції, скерованої до великих індустріальних міст [3; 4].

Дані оперативної інформації Міністерства соціальної політики України засвідчують, що станом на 23 липня 2018 р., за повідомленнями структурних підрозділів соціального захисту населення обласних і Київської міської державних адміністрацій, взято на облік 1 517 320 переселенців з Донбасу і Криму [5]. Зазначені внутрішні міграційні переміщення суттєво напружують ринок праці в приймаючих регіонах, що позначається на подальших міжрегіональних переміщеннях і перерозподілі переселенців.

Сама конфліктна ситуація у східних і частково південних регіонах стала результатом недостатньо ефективного політики впливу на кризові процеси в країні і викликала появу таких загроз:

- перетворення конфлікту на постійний, з огляду на статус професіоналізації його учасників;
- фізичні втрати мирного населення (у прогресії, з причин появи фронтальних конфліктів безпосередньо в населених пунктах);
- інфраструктурні руйнування та загроза техногенних катастроф;
- загострення загрози гуманітарних ризиків у регіоні Донбасу у середньостроковій перспективі;
- колапс економіки регіону, загроза стихійних соціальних збурень соціальна депривація, загроза масової соціальної маргіналізації, безробіття, руйнація соціальної інфраструктури, занепад системи соціального захисту тощо [6].

Зауважимо, що загрозами в соціально-економічній сфері є ймовірні або конкретні діяння, події чи процеси, що здатні зашкодити людині чи соціальній групі, нанести збитки їхньому благополуччю, зруйнувати природні, матеріальні і духовні цінності. Надмірна кількість ризиків, як і наростання прояву їх в кумулятивному ефекті, перетворюють загрози в критично небезпечну ситуацію. *Аналіз і ймовірні прояви сучасних видів соціальних загроз* можуть бути викликані різними причинами: соціально-економічними (нестача продовольства, катастрофічна інфляція, загальне безробіття тощо); політичними (невдоволення політикою уряду, притискання демократичних свобод, прояви політичної корупції); етнічними (порушення прав народностей і національних меншин, мовні проблеми, ігнорування історичних, культурних цінностей); релігійними (непорозуміння і конфлікти між представниками різних конфесій); криміногенними (протистояння кримінальних угруповань) [7]. Враховуючи те, що соціальними ризиками є сукупність (множинність) умов і факторів, що уможливають виникнення загроз (загострення ситуацій), на попередження яких має за своєю превентивною функцією працювати також державна міграційна політика (у цьому випадку протидіяти масовому виїзду працездатного населення за межі України шляхом впливу на міграційні чинники та покращення добробуту населення загалом), нами виокремлено фактори ризиків за 5 типами: (гео)політичним, соціально-економічним, власне соціальним, соціокультурним, соціально-психологічним, демографічним (табл. 1).

Здебільшого ризиками вважаються чинники, які можуть корегувати зміну соціальної ситуації у бік її погіршення. До основних ризикогенних факторів соціальної напруженості в наш час належать такі: ступінь заселеності регіону з вираженими соціальними контрастами; рівень безробіття (кількісні та якісні показники); рівень життя населення регіону за майновим цензом; наявність військово підготовленого населення, яке може стати об'єктами найму кримінальних і екстремістських структур; обіг незареєстрованої зброї у регіоні; рівень розвитку інфраструктури, транспортних комунікацій; наявність у регіоні небезпечних виробництв; неузгодженість дій органів державної та виконавчої влади та ін.

Таблиця 1

Класифікаційні ознаки типів ризиків і фактори їхнього утворення

Тип ризику	Фактори ризику
(Гео)політичний	<ul style="list-style-type: none"> – виникнення зовнішніх мілітарних загроз – ризик порушення територіальної цілісності – низька надійність зовнішніх гарантій безпеки – корупція – перешкоди у формуванні єдиної громадянської ідентичності – світоглядна геополітична орієнтація мігранта – ризик індукованої інформаційної небезпеки – виникнення техногенних катастроф – ризик дефіциту військових кадрів – ризик незаконного обігу та використання зброї – ризик соціальних збурень (протестів) – ризик формування конфліктного потенціалу (тероризм, екстремізм, сепаратизм)
Соціально-економічний	<ul style="list-style-type: none"> – несприятливі пропозиції працевлаштування – поява так званого «добровільного» безробіття серед ВПО – втрата трудового потенціалу ВПО, їхньої продуктивної спроможності – виникнення міжпрофесійних конкурентних конфліктів – зростання девіантних випадків і правопорушень – виникнення конфліктів на ґрунті майнового розшарування – напруженість соціально-трудова відносин – ризик руйнування соціальної інфраструктури у регіоні конфлікту та перевантаження інфраструктурних об'єктів у приймаючому регіоні-соціумі
Соціальний	<ul style="list-style-type: none"> – зростання пасивного споживання соціальних ресурсів регіону – проблеми в закладах охорони здоров'я при намаганні отримати кваліфіковану медичну допомогу – неякісне надання державних послуг при обслуговуванні в соціальних службах – труднощі з влаштуванням дітей у дитячий садок чи школу – ризик перерваності освіти (недоотримання освітніх послуг)
Соціокультурний	<ul style="list-style-type: none"> – виникнення лінгвістичних непорозумінь – поява етнічних конфліктів, міжнаціональних напружень – напруженість, заснована на міжконфесійних відносинах – деформація соціокультурних відносин – моральне приниження, прояви ксенофобії та соціального поділу – проблеми сегрегації та маргіналізації переселенців – конфліктність цінностей (аксіологічна дисгармонія) – ризик прояву русифікаторських тенденцій
Соціально-психологічний	<ul style="list-style-type: none"> – напружена психологічна ситуація в колективі – ризик асоціалізації ментальності – ризик дискримінації особистої свободи (політичних поглядів, віросповідання тощо) – ризик дискримінації прав за ознаками статі, віку тощо – ризик розірваності сімей
Демографічний	<ul style="list-style-type: none"> – екстико-демографічні ризики – критична чисельність локалізації мігрантів – ризик фізичного демовідтворення

Складено автором.

Отже, суспільство ризику чи окремі його регіони-соціуми стають політично нестабільними, відповідно, зростає недовіра до наявних політичних інститутів й організацій. Концентрація ризиків у такому суспільстві призводить до універсализації і глобалізації ризиків, які можуть руйнувати навіть національні межі. До того ж актуалізація ризику є одночасно і початком його продукування. У розвинених країнах сучасного світу суспільне виробництво багатств постійно супроводжується суспільним продукуванням ризиків. Відповідно, проблеми і конфлікти розподілу багатств у відсталих регіонах ускладнюються проблемами і конфліктами, що породжені продукуванням, визначенням і розподілом ризиків, які виникають під час науково-технічної діяльності [8].

Зазначимо, що ризики постійно продукуються суспільством, причому цей процес легітимний, здійснюється в межах інституціональних структур, в усіх сферах життєдіяльності суспільства – економічній, політичній, соціальній, міграційній. Тим самим утворюється «замкнене коло»: відбувається своєрідне «споживання ризику», яке веде до його накопичення, зростання «маси» ризику, оскільки при споживанні відбувається не поглинання ризику, а його акумуляція, що призводить до зростання критичної маси ризику [8]. Таким чином, значна роль у концепції суспільства ризику відводиться політико-економічним чинникам, впливу державної політики на основні компоненти суспільства ризику в процесі рефлексивної модернізації. Політичні й економічні фактори є центральними для вимірювання цих загроз. У глобальному суспільстві ризику, детермінованому екологічними кризами, глобальними фінансовими кризами і терористичними загрозами, політичний фактор є фактором, який здатний до консолідованої дії [9].

Щодо українських умов, то соціальний проект теперішнього суспільства ризику, нормативним ідеалом якого завжди була мирна безпека, зараз став набувати чітко негативного і захисного характеру [10]. Іншими словами, орієнтація на задоволення нових соціозахисних потреб замінюється орієнтацією на їхнє самообмеження, а система звичних цінностей заміщується системою цінностей безпекового суспільства.

Специфіка такого суспільства ризику криється, серед іншого, у тому, що саме ризик є одним з аспектів процесу прийняття рішень, зокрема рішення щодо вимушеного переселення громадян, а сам вибір з-поміж наявних альтернатив здійснюється в умовах невпевненості та невизначеності наслідків цього переселення [11]. Такими альтернативами стосовно вимушених мігрантів є вироблення двох різних підходів до розселення і працевлаштування: для осіб, які не хочуть змінювати теперішнє місце проживання, і для осіб, які після нормалізації ситуації планують повернутися до місця своєї корінної дислокації (попереднього проживання). Одночасно політика щодо ВПО має бути скерована на дотримання збалансованості між інтересами приймаючого соціуму, територій-реципієнтів і створенням гідних умов життєзабезпечення та зайнятості переселенців.

У зв'язку з сумарним проявом новітніх соціальних ризиків і загроз (синергетичний ефект), а також враховуючи фактори їх утворення у діяльності регіональних (територіальних) міграційних систем, особливої гостроти набуває таке:

- ускладнення демографічної ситуації, що проявляється в подальшому зростанні рівня урбанізації при одночасній депопуляції багатьох ареалів (особливо сільських) і суттєвій видозміні системи розселення;
- домінування загальної відкритості територіальних суспільних систем, зокрема стосовно міграційного руху робочої сили, що істотно впливає на відтік (в інших випадках притік) у координати певних територій не тільки інтелектуальних, але й недостатньо кваліфікованих робочих кадрів;
- місцева специфіка регіонів у прояві соціальних, економічних, природно-кліматичних, культурологічних, історико-політичних факторів та особливостей соціально-економічного життя громад в умовах децентралізації та набуття ними збільшених повноважень;
- рівень пасіонарності, соціальної і професійної мобільності та трудової активності населення різних регіонів, що сформувалися у конкретних історичних і культурологічних умовах;

- особливості ідеологічно-культурного середовища, ментальних відмінностей, що впливають на соціально-психологічний стан людей і сприяють вибору ними способу реалізації своїх життєвих стратегій, включаючи орієнтації міграційного спрямування;
- міжрегіональні відмінності соціально-економічного розвитку, що впливають на можливості зайнятості мешканців та отримання ними доходів, часто неспівмірних з очікуваними;
- посилення фінансово-економічної кризи при суттєвій обмеженості соціально-захисних ресурсів, особливо щодо вимушених переселенців.

Поряд з цим конкурентною перевагою окремих категорій переселенців є наявність і задіяння ними у приймаючому регіоні-соціумі прихованих капіталів, про що свідчать інтенсивність придбання житла, розвиток власного підприємництва, ведення дещо дисонуючого способу життя.

Висновки. Отже, методологічні засади ідентифікації новітніх соціально-міграційних ризиків і факторів їхнього впливу на розвиток регіонів у фокусі конфліктної ситуації в державі підводять до висновку, що однією з основних ознак українського суспільства є його трансформація у «суспільство ризику», а звичні середовища існування людей перетворюються у ризикогенні. Базова соціальна захищеність мігрантів (соціальне забезпечення, соціальна допомога, соціальне страхування), як і прискорення формування спільних цінностей стосовно праці, розвитку людини та реалізації її потенціалу, міжлюдських взаємин допомагатиме досягненню безпеки мігрантів у приймаючому соціумі. Формування культури толерантного ставлення постійного населення до мігрантів сприятиме подоланню лінгвістичних бар'єрів (вивчення української мови як державної, а в разі потреби рідної мови окремих етнічних груп мігрантів), і в результаті – виробленню єдиної культурологічної платформи національної і громадянської ідентичності. Мовно-культурна політика має стати інструментом формування світогляду громадян, їхнього способу сприйняття світу та власної ідентичності на основі демократичних цінностей, притаманних українській нації та українському громадянському суспільству [12]. А розвиток самих механізмів інтеграції мігрантів у приймаючий соціум скеровуватиме політику щодо внутрішньо переміщених осіб у напрямі забезпечення балансу між інтересами місцевих громад і необхідністю створення гідних умов для життя і праці постраждалих осіб.

Таким чином, у подоланні основного ризику життєзабезпечення вимушеного мігранта найсуттєвіше значення відіграє створення умов зайнятості ВПО та інших форм реалізації міграційного потенціалу (за селективним підходом) на основі впровадження моніторингу міграційних процесів за соціально-економічними та демографічними індикаторами. Це передовсім передбачатиме використання потенціалу мігрантів у регіональних програмах розвитку (його адаптації до потреб регіональних ринків праці). Однак програми інтеграції (реінтеграції) для вимушено переміщених осіб мають бути спрямовані не лише на підтримку зайнятості для переселенців, але й сприяти соціально-економічному розвитку місцевих громад шляхом використання наявного людського потенціалу переміщених осіб: їх доволі високої соціальної та територіальної мобільності, економічної активності, інтелектуального та демографічного потенціалу.

Загалом налагодження ефективної соціальної інтеграції мігрантів у приймаючий регіон має нівелювати прояви ризиків інтеграції мігрантів – девіантних, майнових, захисних, соціоментальних, моральної ущербності, корупційних, природоохоронних задля зближення точок зору вимушених переселенців і місцевого населення, впровадження кращих ментально-ціннісних, поведінкових, патріотичних норм. Адже активізація культурологічного континууму, націленого на сприяння нівеляції (погашення, нейтралізації) можливих відцентрових установок та устремління щодо зміцнення спільного державотворення у деякій частині ВПО, як і загалом упередження локальних демографічних криз за рахунок міграційного чинника, у результаті дозволить очікувати ефект підвищення ролі регіону-соціуму в розбудові держави як відкритого, цілісного та унітарного соціального організму.

Список використаних джерел

1. Про зовнішню трудову міграцію: Закон України від 05.11.2015 №761-19. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. №49-50. Ст. 463. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/761-19>
2. Лібанова Е. М. (ред.), Горбулін В. П., Пирожков С. І. та ін. *Політика інтеграції українського суспільства в контексті викликів та загроз подій на Донбасі: національна доповідь*. К.: НАН України, 2015. 363 с. URL: http://www.idss.org.ua/monografii/2016_dopov_Donbas.pdf
3. Теслюк Р. Т., Селешчук Г. П. Сучасні тенденції української міграції та самоорганізації громад мігрантів. *Регіональна економіка*. 2017. № 4. С. 46-53.
4. Кравців В. С. (ред.). *Територіальний розвиток і регіональна політика в Україні: Виклики та пріоритети сталого ендogenous зростання регіонів України в умовах сучасних реформ: наукова доповідь / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»*. Львів, 2018. 159 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
5. Обліковано 1 517 320 переселенців. *Міністерство соціальної політики України*: офіційний сайт. 21.05.2018. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/15316.html>
6. Збройний конфлікт на Донбасі: оцінки, пропозиції, сценарії подолання. *Сайт «Нова Україна» Інституту стратегічних досліджень*. 2014. URL: <http://newukraineinstitute.org/new/417>
7. Сучасні загрози соціального характеру. *Інформаційне бюро «Сек'юриті юеї»*: сайт. 2017. URL: http://www.security-ua.com/index.php?option=com_k2&view=item&id=4613:suchasni-zagrozi-sotsialnogo-harakteru&Itemid=574&lang=ru
8. Постмодерністські моделі політичної влади та механізми її дії в суспільстві. *Studies.In.Ua*: сайт. 2014. URL: http://studies.in.ua/meh_vladu/1308-postmodernstsk-model-poltichnoyi-vladi-ta-mehanzmi-yiyi-dyi-v-susplstv-postmodernu.html
9. Демчук Д. В. Концепція «суспільства ризику» як фундаментальний підхід до аналізу політичного ризику. *Актуальні проблеми політики*. 2014. Вип. 51. С. 61-67. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/241/Demchuk%20Kontsep%20sus%20ryz%20%203.pdf?sequence=1>
10. Бідак В. Я. Класифікація чинників ризикогенності вимушеної міграції в Україні. *Суспільні трансформації і безпека: людина, держава, соціум*: матеріали доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (17 червня 2016 р.). Львів: Львівський інститут МАУП, 2016. С. 133-136. URL: http://li-maup.edu.lviv.ua/uploads/media/content/zbirnyk_conf_2016.pdf
11. Приятельчук А. О., Іщенко О. М. Соціально-філософський конструкт суспільства ризику. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Філософія. Політологія*. 2011. Вип. 104. С. 23-26. URL: http://papers.univ.kiev.ua/filosofija_politologija/articles/Socio_philosophical_construct_of_risk_society_16897.pdf
12. Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки: аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України. *Національний інститут стратегічних досліджень*: офіційний сайт. 2014. 148 с. URL: http://www.niss.gov.ua/public/File/2014_book/Dopovid_Prezudent.pdf

References

1. Pro zovnishnyu trudovu mihratsiyu [About external labor migration] (2015). Law of Ukraine, adopted on 2015, Nov 5, 761-19. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy – The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 49-50, 463. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/761-19> [in Ukrainian].
2. Libanova, E. M. (Ed.), Horbulin, V. P., & Pyrozhkov, S. I., et al. (2015). *Polityka intehratsiyi ukrayins'koho suspil'stva v konteksti vyklykiv ta zahroz podiy na Donbasi* [Policy of Ukrainian society integration in the context of challenges and threats of events in Donbas]: National report. Kyiv: NAS of Ukraine. Retrieved from http://www.idss.org.ua/monografii/2016_dopov_Donbas.pdf [in Ukrainian].
3. Teslyuk, R. T., & Seleschuk, H. P. (2017). *Suchasni tendentsiyi ukrayins'koyi mihratsiyi ta samoorhanizatsiyi hromad mihrantiv* [Modern tendencies of Ukrainian migration and self-organization of migrant communities]. *Rehional'na ekonomika – Regional Economy*, 4, 46-53. [in Ukrainian].
4. Kravtsiv, V. S. (Ed.). (2018). *Terytorial'nyy rozvytok i rehional'na polityka v Ukraini: Vyklyky ta priorytety staloho endohennoho zrostannya rehioniv Ukrainy v umovakh suchasnykh reform* [Territorial development and regional policy in Ukraine: Challenges and priorities of sustainable endogenous growth of Ukrainian regions in conditions of modern reforms]. Lviv: Dolishnyi Institute of Regional Research of NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
5. Oblikovano 1 517 320 pereselentsiv [1 517 320 displaced persons were recorded] (2018, May 21). *Ministry of Social Policy of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://www.msp.gov.ua/news/15316.html> [in Ukrainian].
6. Zbroynnyy konflikt na Donbasi: otsinky, propozytsiyi, stsensariyi podolannya [Military conflict in Donbas: assessments, suggestions, scenarios of overcoming] (2014). *Website «New Ukraine» of the Institute for Strategic Studies*. Retrieved from <http://newukraineinstitute.org/new/417> [in Ukrainian].
7. Suchasni zahrozy sotsial'noho kharakteru [Modern threats of social nature] (2017). *Information Bureau «Security-ua»*: Website. Retrieved from http://www.security-ua.com/index.php?option=com_k2&view=item&id=4613:suchasni-zagrozi-sotsialnogo-harakteru&Itemid=574&lang=ru [in Ukrainian].

8. Postmodernists'ki modeli politychnoyi vlady ta mekhanizmy yiyi diyi v suspil'stvi [Post-modern models of political power and mechanisms of its operation in society] (2014). *Studies.In.Ua*: Website. Retrieved from http://studies.in.ua/meh_vladu/1308-postmodernstsk-model-politichnoyi-vladi-ta-mehanzmi-yiyyi-dyi-v-susplstv-postmodernu.html [in Ukrainian].
9. Demchuk, D. V. (2017). Kontseptsiya «suspil'stva ryzyku» yak fundamental'nyy pidkhid do analizu politychnoho ryzyku [The concept of «society of risk» as the fundamental approach to the analysis of political risk]. In *Aktual'ni problemy polityky [Actual problems of politics]*: Vol. 51 (pp. 61-67). Retrieved from <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/241/Demchuk%20Kontsep%20susp%20ryz%203.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].
10. Bidak, V. Ya. (2016). Klasyfikatsiya chynnykiv ryzykohennosti vymushenoyi mihratsiyi v Ukraini [Classification of risk level factors of forced migration in Ukraine]. In *Suspil'ni transformatsiyi i bezpeka: lyudyna, derzhava, sotsium [Social transformations and security: individual, state, society]*: Proceedings of the Pan Ukrainian scientific and practical conference (Jun 17, 2016) (pp. 133-136). Lviv: Lviv Institute MAUP. Retrieved from http://li-maup.edu.lviv.ua/uploads/media/content/zbirnyk_conf_2016.pdf [in Ukrainian].
11. Pryyatelchuk, A. O., & Ishchenko, O. M. (2017). Sotsial'no-filosofs'kyy konstrukt suspil'stva ryzyku [Social and philosophical construct of society of risk]. In *Visnyk Kyyvivs'koho natsional'noho universytetu im. Tarasa Shevchenka: Filosofiya. Politolohiya [Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv: Philosophy. Politicalology]*: Vol. 104 (pp. 23-26). Retrieved from http://papers.univ.kiev.ua/filosofija_politolohija/articles/Socio_philosophical_construct_of_risk_society_16897.pdf [in Ukrainian].
12. Pro vnutrishnye ta zovnishnye stanovyshe Ukrainy u sferi natsional'noyi bezpeky [On internal and external situation of Ukraine in the sphere of national security]: Analytical report of the National Institute for Strategic Studies for the extraordinary Message of the President of Ukraine to the Verhovna Rada of Ukraine (2014). *National Institute for Strategic Studies*: Official website. Retrieved from http://www.niss.gov.ua/public/File/2014_book/Dopovid_Prezudent.pdf [in Ukrainian].

Bidak V. Ya. Methodological principles of identification of migration risks in the focus of the conflict situation in Ukraine.

Methodological foundations of migration processes risk level in the country caused by the factors of exogenous and endogenous impact (political, economic, social nature) are explained in terms of identification of new migration risks in the context of military threats. Classification features of risks typology and the factors of their creation and accumulation of the deficit of basic socially protecting needs of forced migrants are defined. The risks factors are outlined by types: (geo)political, socio-economic, social, socio-cultural, socio-psychological, demographic. The fact that creation of employment conditions and other forms of their capacity realization on the basis of migration processes monitoring by socio-economic and demographic parameters has the most essential impact in terms of overcoming the major risks of forced migrants' life support is proven. At the same time, efficient social integration of migrants into the host region-society should eliminate the migrants' integration risks: deviant, property-driven, protective, socio-mental. The programs of integration (reintegration) of forced migrants should be directed not only at support of employment among displaced persons, but also at boosting of social and economic development of local communities through the use of available human capacity of displaced persons: their relatively high social and territorial mobility, economic activity, intellectual and demographic capacity. Activation of cultural continuum directed at promotion of elimination (extinguishing, neutralization) of possible centrifugal attitudes and aspirations regarding the strengthening of joint state development on part of some displaced persons as well as prevention of local demographic crises in general due to migration factor will contribute to the increased role of region-society in the development of the state as an open, integral and unitary organism. Public migration policy should be taking a proactive role in preventing the emergence of social risks (counteracting the massive leaving of Ukraine's boundaries by working-age population) through influencing the relevant migration factors and improvement of living standards in general.

Key words: migration processes, forced migration, risk-taking, migratory risks, migrants' social security, internally displaced persons.

Бідак Володимир Ярославович – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу соціально-гуманітарного розвитку регіону ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України» (e-mail: vbidak1@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0392-6901>).

Bidak Volodymyr Yaroslavovych – Ph.D. (Econ.), Sen.Res., Senior Researcher of the Department of social and humanitarian development of the region of the Dolishnyi Institute of Regional Research of NAS of Ukraine.

Надійшло 05.06.2018 р.